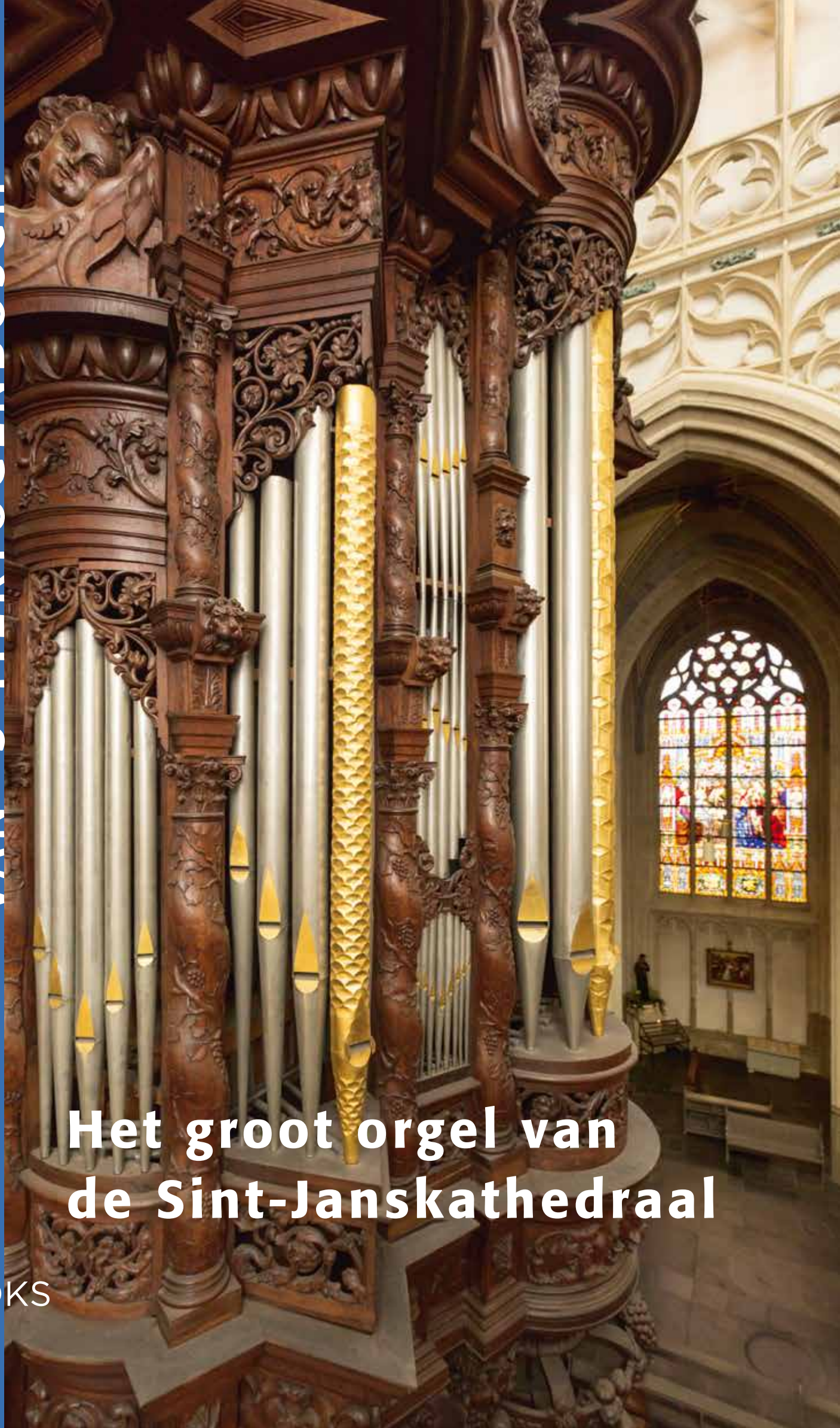

DE NACHTWACHT
VAN 'S-HERTOGENBOSCH

Het groot orgel van de Sint-Janskathedraal

W BOOKS

Het groot orgel van de Sint-Janskathedraal

DE NACHTWACHT VAN 'S-HERTOGENBOSCH

Wies van Leeuwen (tekst)
Frans Sluijter (onderzoek)
Marc Bolsius (foto's)

WBOOKS

INHOUD

- 11 WOORD VOORAF
- 13 DE NACHTWACHT VAN 'S-HERTOGENBOSCH
- 15 TIJDLIJN GROOT ORGEL
- 16 1 HENDRIK NIEHOFF EN DE VOORGESCHIEDENIS VAN HET GROOT ORGEL
- 22 2 SCHRIJFWERK EN GESNEDEN WERK. HET MAKEN VAN DE KAST VAN HET GROOT ORGEL
- 32 3 EEN GROOTSE SYNTHESE. VREUGDE EN VERGANKELIJKHEID
- 36 4 EEN SCHOON EN GROOT WERK. DE BOUW VAN HET INSTRUMENT
- 42 5 DE LOTGEVALLEN VAN HET GROOT ORGEL NA 1634
- 52 BEELD VAN EEN ORGEL
- 120 BIJLAGEN
- 128 COLOFON

WOORD VOORAF

Het groot orgel van de Bossche Sint-Janskathedraal is een groot deel van het jaar in schaduwen gehuld. De klanken van dit magistrale instrument zijn geliefd bij orgelliefhebbers. Maar bijna niemand weet dat de eiken orgelkast een museum is van sculptuur uit de vroege zeventiende eeuw. Slechts af en toe licht een van de figuren of motieven op in het zonlicht.

Dit boek wil deze rijkdom letterlijk naar beneden halen en aan iedereen laten zien. Marc Bolsius heeft de kast vanuit een hoogwerker minutieus vastgelegd. Zijn kunstenaarssoog maakt voor iedereen zichtbaar wat in de kathedraal amper te beleven is. Een openbaring!

Jarenlang heeft Frans Sluijter materiaal verzameld over de orgelkast, de beeldhouwers Symons en Schysler, en de orgelbouwers Hendrik Niehoff en Floris Hocque. Het onderzoek naar de orgelkast is aanvankelijk gestart met medewerking van de archivaris van het Kerkarchief van de Sint-Jan, Leo Peters. Het materiaal is geredigeerd door Wies van Leeuwen, die het in overleg met de titularis van het orgel, Véronique van den Engh, heeft gebundeld tot een boeiende ontdekkingstocht van zeventiende-eeuws kunstenaarschap.

De samenstellers zijn dank verschuldigd aan alle sponsors, het kerkbestuur van de kathedraal en aan bouwkundig beheerder Joan van den Hurk. Zonder hen zou dit boek niet gerealiseerd zijn.

DE NACHTWACHT VAN 'S-HERTOGENBOSCH

Wanneer ik de orgeltrap oloop naar de speeltafel van het groot orgel van de Sint-Janskathedraal realiseer ik me regelmatig: hoeveel voorgangers en beroemde organisten hebben deze monumentale trap al beklommen? Hoeveel stappen zijn er al op deze trap gezet?

Wat bijzonder dat ik hier nu naar boven mag.

En als ik dan van boven naar beneden kijk, zie ik altijd mensen omhoog kijken en zich vergapen aan de fraaie orgelkast. Wanneer ik door de kathedraal loop, hoor ik hoe mensen verwonderd praten over wat ze zien. Ik denk dan vaak: konden ze alles maar zien! Langzaam werd het een droom: konden de mensen alles maar eens goed zien....

Wat bijzonder dat ik dit vermaarde orgel een tijdje door de geschiedenis mag loodsen en mee mag lopen met zijn geschiedenis. Dat het even aan mijn zorg is toevertrouwd. Ik ervaar het dan ook als een buitengewoon voorrecht om dit instrument te mogen bespelen.

Regelmatig blijven mensen geboeid staan luisteren als ik zit te spelen, en soms hoor ik zelfs een spontaan applaus. Nogal eens staat iemand te wachten onder aan de trap om te zeggen dat hij genoten heeft. Dat zijn mooie momenten voor een organist.

Het orgel is een veelzijdig instrument. Mensen kunnen gegrepen worden door orgelspel, de klanken of de muziek die klinkt. Als je je eraan overgeeft, kan het heel wat met je doen. Dat hoor ik vaak terug. Voor een organist is het fijn dat die mensen er zijn: het doet goed om mensen iets mee te kunnen geven. Ik gun iedereen die ervaring. En... je zal maar getraakteerd worden op fraaie muziek. Alsof je even naar De Nachtwacht, een Picasso of Le Penseur van Rodin staat te kijken. Vandaar dat ik dit orgel meer dan eens De Nachtwacht van 's-Hertogenbosch genoemd heb. Daar komt de ondertitel van dit boek vandaan.

Het orgel is een boeiend instrument met vele kleuren. Zacht, intiem, sterk, machtig. En veel meer.

Afhankelijk van de gekozen muziek en hoe de speler denkt dat de componist het bedoeld heeft. Voor de organist steeds weer een zoektocht. Het orgel in de kathedraal is een imposant orgel, met een rijke hoeveelheid klankkleuren. Het orgel is een complex instrument, zowel voor de bespeler als voor de luisteraar. De bespeler heeft handen en voeten nodig om alle klavieren te bespelen en ogen om de drie notenbalken gelijktijdig te lezen. Het vraagt een grote onafhankelijkheid in denken en doen, veel training, studie en concentratie. Wat dat betreft: muziek maken is topsport! Maar van het bespelen van dit monumentale orgel krijg je ook veel energie. Dat ervaar ik zelf en hoor ik van andere organisten. Voor de luisteraar is het complex, omdat veel mensen het gemakkelijker vinden te luisteren met hun ogen dan met hun oren. Bij een orkest is er veel te zien. Als luisteraar naar het orgel kún je alleen maar luisteren, omdat een organist niet zichtbaar is. Gelukkig is er in de Sint-Jan een fantastische orgelkast om van te genieten. In een concert kan het orgel zich ten volle presenteren zoals het is. Ik nodig eenieder uit om dit instrument eens te ervaren bij een orgelbespeling. Te luisteren naar de prachtige klankkleuren van het orgel in de kathedraal. Je hoeft niet alles mooi te vinden, maar neem de gelegenheid om de klanken over je heen te laten komen en in jezelf op te nemen, terwijl je in een eeuwenoude, mystieke ruimte zit. En dan om te kijken naar de majestueuze orgelkast. Met dit boek in de hand meer zien dan je al zag. Ik hoop dat mensen verwonderd en nieuwsgierig worden naar het orgel als instrument en het monumentale orgel van de Sint-Janskathedraal in het bijzonder. Wellicht een nieuwe uitdaging. Mijn uitdaging was het schitterende beeldsnijwerk naar beneden te halen. Met hulp van vaardige mensen wordt een droom in dit boek werkelijkheid.

Véronique van den Engh

Organist Kathedrale Basiliek van Sint-Jan,
's-Hertogenbosch

[De gereconstrueerde speeltafel van Flentrop.](#)

BEELD VAN EEN ORGEL

De monumentale, hoog oprijzende orgelkast. Boven het uitspringende rugpositief zien we hoofd- en bovenwerk, links en rechts de 24-voets torens van het hoofdwerk. De balustrade is versierd met musicerende antieke figuren, de hoofdwerkkast wordt gedomineerd door christelijke motieven, waarin het tijdelijke en het eeuwige, de ijdelheid en de vreugde in het musiceren een rol spelen.

Drie saterhermen met muziekinstrumenten dragen het rugpositief. Tussen hen in ranken en het jaartal 1617, het begin van de orgelbouw. Saters zijn verzot op genot door muziek en dans, en vertegenwoordigen hier de wereld van de antieken, humor en duivelse hartstochten.

COLOFON

UITGAVE

wbooks, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com

TEKST

Wies van Leeuwen

ONDERZOEK

Frans Sluijter

TEKSTREDACTIE

Miriam van Leeuwen-Pilet

FOTOGRAFIE

F. van den Bichelaer
Marc Bolsius
Albertine Dijkema
E. van Mackelenbergh
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Stadsarchief 's-Hertogenbosch

VORMGEVING

Nika grafische vormgeving,
Veronica Denis, Vught

© 2016 WBOOKS

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.

© c/o Pictoright Amsterdam 2016.

ISBN 978 94 625 8163 0

NUR 648, 667

W BOOKS

DEZE UITGAVE WERD MEDE MOGELIJK GEMAAKT
DOOR

stichting orgelkring "hendrik niehoff"

gevestigd te 's-hertogenbosch

s t i c h t i n g

Lawrie Pirene

PRINS BERNHARD
CULTUURFONDS

Voormalige Katholieke Spaarbank

D o n a t u s

Dé kerken- en monumentenverzekeraar van Nederland

stichting
"Zandstaete"

nico de bont | TBI

Het groot orgel van de Sint-Janskathedraal

DE NACHTWACHT VAN 'S-HERTOGENBOSCH

Het groot orgel van de Bossche Sint-Janskathedraal is een waar museum van beeldhouwkunst. De grandioze orgelkast, een van de mooiste ter wereld, is gemaakt tussen 1616 en 1622.

Bij gelegenheid van het 400-jarig jubileum hebben Frans Sluiter en Wies van Leeuwen de totstandkoming en betekenis van orgelkast en instrument beschreven.

Marc Bolsius legt de nuances van de verfijnde sculptuur vast in meer dan tweehonderd foto's.

Dit boek biedt een blik in de wereld van de beeldhouwkunst.

De rijkdom van de sculptuur op het groot orgel is te vergelijken met de vermaarde luchtboogbeelden van de kathedraal.

WWW.WBOOKS.COM

9 789462 581630